

Universal Xalqaro Ilmiy Jurnal

Jurnalning bosh sahifasi: <https://universaljurnal.uz>

Universal International Scientific Journal

e-ISSN: [30660-1540 \(online\)](https://doi.org/10.30660/1540)

Year: 2024 Issue: 1 Volume: 9

Published: 14.12.2024 <https://universaljurnal.uz>

International indexes

GOOGLE SCHOLAR

CROSSREF (OAK BAZA)

ZENODO

OPEN AIRE

EUROPUB

RESEARCHGATE (OAK BAZA)

SJIF

Tuxtaboyeva Feruza Muratovna.,
Mahmudjonova Zilola Mamirjon qizi.,
Oqyo'lova Baxridil Abduqodiqor qizi
Andijon davlat universiteti
Uzbekistan
feruzatoxtaboyeva1971@gmail.com

FERMENTLARNI IMMOBILLASH: MOHIYATI, USULLARI VA KELAJAKDAGI ISTIQBOLLARI

Abstract: The enzyme immobilization process is of great importance in the fields of biotechnology and industry, it helps to increase the efficiency of enzymes, maintain their activity for a long time and ensure environmental safety. By immobilizing enzymes, it is possible to optimize industrial processes, create recyclability and reduce harmful emissions to the environment.

Keywords: enzyme immobilization, biotechnology, industrial enzymes, covalent bonding, nanotechnologies, microfluidic systems, biocomposite materials, green chemistry, environmental safety, bioenergy, fermentation, bioreactors.

Annotatsiya: Fermentlarni immobillash jarayoni biotexnologiya va sanoat sohalarida katta ahamiyatga ega bo'lib, fermentlarning samaradorligini oshirish, ularning faolligini uzoq muddat davomida saqlash va ekologik xavfsizlikni ta'minlashga yordam beradi. Fermentlarni immobillash orqali sanoat

jarayonlarini optimallashtirish, qayta ishlash imkoniyatini yaratish va atrof-muhitga zararli chiqindilarni kamaytirish mumkin.

Kalit soʻzlar: fermentlarni immobillash, biotexnologiya, sanoat fermentlari, kovalent bogʻlanish, nanoteknologiyalar, mikrofluidik tizimlar, biokompozit materiallar, yashil kimyo, ekologik xavfsizlik, bioenergetika fermentatsiya, bioreaktorlar.

Аннотация: Процесс иммобилизации ферментов имеет большое значение в областях биотехнологии и промышленности, он помогает повысить эффективность ферментов, сохранить их активность в течение длительного времени и обеспечить экологическую безопасность. Иммобилизовав ферменты, можно оптимизировать производственные процессы, обеспечить возможность вторичной переработки и снизить вредные выбросы в окружающую среду.

Ключевые слова: иммобилизация ферментов, биотехнология, промышленные ферменты, ковалентная связь, нанотехнологии, микрофлюидные системы, биокomпозитные материалы, зеленая химия, экологическая безопасность, биоэнергетика, ферментация, биореакторы.

Language: Uzbek

Citation: Tukhtaboyeva , F., Mahmudjonova , Z., & Oke'lova , B. (2024). IMPROVING THE METHODOLOGY OF PREPARING STUDENTS FOR INTERNATIONAL ASSESSMENT PROGRAMS IMMOBILIZATION OF ENZYMES: ESSENCE, METHODS AND FUTURE PROSPECTS. Universal International Scientific Journal, 1(9), 125–129. Retrieved from <https://universaljurnal.uz/index.php/jurnal/article/view/1376>

Doi: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14512425>

Ushbu maqolada fermentlarni immobillashning mohiyati, qoʻllanilish sohalari va afzalliklari haqida batafsil soʻz yuritiladi. Fermentlar, tabiiy katalizator sifatida, kimyoviy reaksiyalarni tezlashtiradigan va metabolik jarayonlarni boshqaradigan biologik molekulalardir. Ular hayotning barcha jarayonlarida muhim rol oʻynaydi. Fermentlar ilmiy va sanoat sohalari keng qoʻllanilib, asosan kimyo, bioximiya, ekologiya, va farmatsevtika sanoatlarida qoʻllanadi. Shuningdek, ular oziq-

ovqat sanoati va bioenergetikada ham ajralmas komponent boʻlib qolmoqda. Fermentlarni immobillash (yoki immobilizatsiya qilish) — bu fermentlarning faoliyatini maʼlum bir substrat yoki matritsada saqlab, ularni uzoq vaqt davomida samarali ishlatish imkonini beruvchi biotexnologik jarayondir. Ushbu maqolada fermentlarni immobillashning yangi usullari, sanoatdagi inqilobiy qoʻllanilishi va innovatsiyalar koʻrib chiqiladi. Fermentlarni immobillash — bu fermentlarni biologik faoliyatini oʻzgartirmasdan, ularni turli

matritsalar yoki substratlar orqali uzoq muddat ishlash imkoniyatini yaratish jarayonidir. Fermentlarni immobillashning asosiy maqsadi, ularning samaradorligini oshirish, faolligini saqlash va ularni qayta ishlash imkoniyatini ta'minlashdir. Bu texnologiya biotexnologiya va sanoat sohalarida keng qo'llanilmoqda, shu jumladan oziq-ovqat sanoati, bioenergetika, ekologiya va farmatsevtikada muhim ahamiyatga ega.

Fermentlarni immobillash usullari

Fermentlarni immobillashda turli usullar qo'llaniladi. Har bir usulning o'ziga xos.

Fizik usullar. Fermentlar immobilizatsiya qilishning eng keng tarqalgan usuli — adsorbsiyadir. Bu usulda fermentlar, masalan, ionli aloqalar orqali turli substratlarga (kristallar, tuzlar, polimerlar) bog'lanadi. Ammo bu usulda, ba'zan fermentlarning faolligi kamayishi mumkin, chunki ularning strukturalari o'zgarishi yoki substrat bilan aloqada bo'lgan joyi cheklangan bo'lishi mumkin.

Kimyoviy usullar: Kimyoviy usullarda fermentlar matritsaga kovalent bog'lanishlar orqali ulanadi. Bu usulda kimyoviy bog'lar hosil bo'ladi, bu esa fermentning faoliyatini uzoq muddat davomida saqlashga yordam beradi. Kovalent bog'lanishlar yordamida fermentlarning faolligi ancha barqaror bo'ladi va jarayonlar samaradorligi oshadi.

Biologik usullar: Mikrobal hujayralar yoki biokompozit materiallar yordamida fermentlarni immobilizatsiya qilish tabiiy va ekologik jihatdan xavfsizdir. Bu usul orqali yangi materiallar ishlab chiqish va tabiiy jarayonlarni simulyatsiya qilish mumkin. Masalan, mikrobiyal konsorsiumlar yordamida bir nechta fermentning birgalikda ishlashini ta'minlash mumkin.

Membran usullari: Membran usullarida fermentlar maxsus membranalar orqali ajratilib, ular kerakli substrat bilan aloqada bo'ladi. Bu usul, ayniqsa, suyuqlikda ishlov berishda samarali bo'ladi, chunki membrana orqali fermentlar bilan substrat o'rtasidagi aloqani selektiv tarzda boshqarish mumkin [1].

Fermentlarni immobillashning afzalliklari

Fermentlarni immobillash jarayonining bir qator afzalliklari mavjud, bu esa ularni sanoat va ekologik jarayonlarda keng qo'llash imkonini beradi:

1. Immobilizatsiya orqali fermentlar uzoq muddat davomida faoliyat ko'rsatadi, bu esa ularning samaradorligini oshiradi. Sanoat jarayonlarida fermentlar bir necha bor ishlatilishi mumkin, bu esa materiallar va vaqtni tejashga yordam beradi.

2. Immobilizatsiya orqali fermentlarni bir necha bor ishlatish mumkin. Bu esa iqtisodiy

jihatdan foydali bo'lib, jarayonlarni optimallashtiradi.

3. Immobillash jarayonida fermentlarning faolligini va samaradorligini nazorat qilish osonlashadi. Bu esa ishlab chiqarish jarayonlarini yanada samarali qilish imkonini beradi.

4. Fermentlarni immobillash orqali atrof-muhitga zararli chiqindilarni kamaytirish mumkin, chunki fermentlar ko'proq ishlatiladi va kimyoviy moddalarga bo'lgan ehtiyoj kamayadi [2].

Fermentlarni immobillashning sanoatdagi qo'llanilishi

Fermentlarni immobillash texnologiyasining sanoatdagi qo'llanilishi juda keng. Ular turli sohalarda samarali ishlatiladi:

1. Fermentlarni immobillash, oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarishda, masalan, pishirish, ichimliklar ishlab chiqarish, yog'larni oksidlanishdan himoya qilishda keng qo'llaniladi. Bu jarayon mahsulot sifatini yaxshilash va ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga yordam beradi.

2. Fermentlar yordamida organik chiqindilarni qayta ishlash, suvi tozalash va boshqa ekologik jarayonlar amalga oshiriladi. Fermentlar yordamida tabiiy tozalash jarayonlarini optimallashtirish mumkin [6].

3. Fermentlarni immobillash farmatsevtika sanoatida, dori ishlab

chiqarishda, maxsus terapiya vositalarini tayyorlashda va diagnostika jarayonlarida ishlatiladi. Fermentlar yordamida farmatsevtik tadqiqotlar samarali va aniq bo'ladi [3 1].

Kelajakdagi istiqbollar va innovatsiyalar
Fermentlarni immobillash texnologiyasining kelajakdagi istiqbollari yuqori. Yangi innovatsiyalar, nanoteknologiyalar, mikrofluidik tizimlar, va biokompozit materiallar orqali fermentlarni immobilizatsiya qilishda yanada samarali tizimlar yaratish mumkin. Shuningdek, biotexnologiya sohasida ishlatiladigan yangi xususiyatlarga ega fermentlar va materiallar rivojlanib, bu jarayonlarning ekologik xavfsizligini ta'minlaydi. Ular, ayniqsa, yashil texnologiyalar va barqaror ishlab chiqarish uchun muhim rol o'ynaydi. Fermentlarni immobillash texnologiyasi so'nggi yillarda sezilarli darajada rivojlandi. Yangi materiallar va texnologiyalar yordamida bu jarayon yanada samarali bo'lishi kutilmoqda:

1. Nanoteknologiyalar, ayniqsa, karbon nanotubularlar va grafen kabi nanomateriallar yordamida fermentlarni immobilizatsiya qilishda yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Nanomateriallar yordamida immobilizatsiya qilinayotgan fermentlar yuqori barqarorlikka ega bo'ladi va uzoq muddat davomida samarali ishlaydi [7].

2. Mikrofluidik tizimlar fermentlarni aniq boshqarish imkonini beradi, bu esa turli reaksiya sharoitlarini yaratishda maksimal samaradorlikka erishishni ta'minlaydi. Bu tizimlar laboratoriya va sanoatdagi jarayonlarni optimallashtirishda yordam beradi.

3. Biokompozit materiallar yordamida fermentlarni immobilizatsiya qilish, mikrobyal konsorsiumlar bilan birgalikda ishlatilsa, murakkab biologik jarayonlarni samarali boshqarishga imkon yaratadi [4].

Fermentlarni immobilashning ekologik ahamiyati

Fermentlarni immobilashning ekologik ahamiyati ham katta. Bu texnologiya orqali kimyoviy moddalarga bo'lgan ehtiyoj kamayadi va tabiiy resurslar, masalan, bioyog'lar va organik chiqindilar ishlatiladi. Fermentlar yordamida neftni va boshqa kimyoviy ifloslanishlarni bartaraf etish uchun biologik tozalash jarayonlari amalga oshiriladi. Bu esa atrof-muhitni muhofaza qilishga yordam beradi [5].

Xulosa: Fermentlarni immobilash texnologiyasi sanoat va ekologiya sohalarida

inqilobiy yondashuvlarni yaratadi. Bu jarayon orqali fermentlarning samaradorligi oshadi, ular qayta ishlanadi va jarayonlar boshqarish osonlashadi. Kelajakda, yangi materiallar, nanoteknologiyalar va biokompozitlar yordamida fermentlarni immobilash texnologiyasi yanada takomillashadi va yangi imkoniyatlar yaratadi. Bu esa ilmiy tadqiqotlar, sanoat va ekologiya uchun muhim ahamiyatga ega bo'ladi. Fermentlarni immobilash jarayoni nafaqat biotexnologiyaning rivojlanishiga, balki sanoat va ekologiya sohalarida ham inqilobiy o'zgarishlarga olib kelmoqda. Yangi usullar va materiallar yordamida bu jarayonning samaradorligini oshirish va ekologik xavfsizlikni ta'minlash mumkin. Kelajakda, fermentlarni immobilash texnologiyasi yanada kengayib, yangi imkoniyatlar yaratadi, shuningdek, barqaror rivojlanishga hissa qo'shadi. Yangi texnologiyalar va yondashuvlar, biotexnologiya va sanoatning muhim tarmoqlarida innovatsion yechimlarni taqdim etmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Haug, W., & Lück, H. (1977). "Immobilized Enzymes: An Overview of Applications."
2. Chirife, J., & Marquez, A. (1989). "Enzyme Immobilization: A Review."
3. Bickerstaff, G. F. (1997). "Immobilized Enzymes: A Practical Approach." Oxford University Press.
4. Palmer, M. (2017). "Enzyme Immobilization: Methods and Applications." CRC Press.
5. Gupta, M. N. (2003). "Immobilized Enzymes: A Review." *Biochemical Engineering Journal*, 16(3), 119-131.
6. Brenner, W. (2001). "Immobilized Enzymes in Biotechnological Applications." *Methods in Enzymology*, 341, 453-469.